

УДК 332.146.2

*Н. А. Петрищенко,
к.е.н., доцент кафедри економіки та підприємництва,
Одеська державна академія будівництва та архітектури, м. Одеса
В. В. Горобій,
магістр, Одеська державна академія будівництва та архітектури, м. Одеса
А. М. Осіпова,
магістр, Одеська державна академія будівництва та архітектури, м. Одеса*

ФАКТОРИ ВИНИКНЕННЯ КРИЗОВИХ ЯВИЩ НА БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

*N. A. Petryshchenko,
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Department of Economics and
Entrepreneurship, Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture, Odessa
V. V. Goroby,
Master's degree, Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture, Odessa
A M. Osipova,
Master's degree, Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture, Odessa.*

FACTORS OF EMERGENCE OF CRISIS PHENOMENA AT CONSTRUCTION ENTERPRISES

Українські підприємства в сучасний період функціонують в складних умовах. Проблеми господарювання полягають в мінливості зовнішнього середовища, низької стабільності та платоспроможності підприємств. Також негативно впливають на діяльність підприємств низька конкурентоспроможність, інфляція, трансформаційні процеси. Поставлена мета виявити низку факторів, що негативно впливають на діяльність будівельних підприємств та призводять до кризи. Висвітлено необхідність комплексного дослідження функціонування підприємств будівельної галузі. Вказано, що фінансовий стан будівельних організацій залежить від особливостей функціонування галузі будівництва. Проведено аналіз показників будівельних підприємств на підставі даних Державного комітету статистики. Виявлено, що спостерігається зростання обсягів будівельних робіт та скорочення збитку від операційної діяльності. Негативним є скорочення кількості суб'єктів господарювання в будівельній сфері та зростання частки збиткових підприємств. Наведено основні фактори, що можуть впливати на діяльність будівельних підприємств. Причинами визначено недосконале управління ресурсами та логістикою на підприємствах, застаріле обладнання, низька конкурентоспроможність персоналу та продукції, відсутність своєчасних антикризових заходів та економічного моніторингу.

Ukrainian enterprises in the modern period operate in difficult conditions. The problems of managing are the volatility of the external environment, the lack of stability and solvency of enterprises. Also, the negative influence on the activity of enterprises are low competitiveness, inflation, transformation processes. Set a goal is to identify a number of factors that negatively affect the activity of construction companies and lead to a crisis. The necessity of a comprehensive study of the functioning of construction industry enterprises is highlighted. It is indicated that the financial condition of construction organizations depends on the peculiarities of the functioning of

the construction industry. Conducted analysis of construction enterprises' indicators was performed based on data from the State Statistics Committee. It was found that there is an increase in the volume of construction works and reduction of operating losses. Negative is the reduction of the number of economic entities in the construction industry and the growth of the share of loss-making enterprises. The main factors that can influence the activity of construction enterprises are presented. The reasons for this are defective management of resources and logistics at enterprises, outdated equipment, low competitiveness of personnel and products, lack of timely anti-crisis measures and economic monitoring.

Ключові слова: криза, будівельні підприємства, будівельна галузь, економічна діагностика, фактор впливу, банкрутство.

Key words: crisis, construction enterprises, construction industry, economic diagnostics, factor of influence, bankruptcy.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасний період характеризується складними умовами для підприємства, що викликано нестійкістю зовнішнього оточення, мінливістю економічних та соціально-політичних процесів, необхідністю впровадження змін в скорочений термін. Також негативно впливають на стабільність функціонування господарюючих суб'єктів складності фінансової діяльності: висока інфляція, неспроможність підприємств та організацій отримати інвестиції та довгострокові залучення для впровадження інноваційних технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Причини виникнення криз на підприємствах та антикризове управління є предметом наукового дослідження, який вже досить тривалий період не втрачає актуальності. Теоретичні аспекти управління підприємством в кризових умовах розглядалося такими науковцями, як Коваленко О.В. [1], Ковальов А.І. [2], Денисюк О.Г. [3], Ситник Л.С. [4]. Виявлено, що кризовий стан може бути як негативним, так і позитивним процесом. Антикризове управління повинно розглядатися в контексті швидкого реагування та запобігання банкрутства. Ахновська І.О. [5] Дейнека М., Силадій І. [6], Коюда О.П. [7], Мельник Т.С. [8] приділили увагу основним питанням антикризового менеджменту. Діяльність будівельних підприємств розглядалася в працях таких науковців, як Антропов Ю.В., Боровик Ю.Т., Асаул А.Т., Кулікова Л.В., Камбур О.Л.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Незважаючи на досить широке висвітлювання кризових процесів та антикризових стратегій управління недостатньо розглянуто фактори, що призводять до кризового стану на будівельних підприємствах.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Функціонування в ринковій економіці суб'єктів підприємницької діяльності, в тому числі і будівельних підприємств, вимагає забезпечувати такий стан своїх фінансових ресурсів, при якому вони б зберегли здатність безперервно виконувати фінансові зобов'язання перед діловими партнерами, державою, власниками і найманими робітниками. Таким чином, необхідним є комплексне дослідження функціонування підприємств з метою об'єктивної оцінки досягнутих фінансових результатів і виявлення шляхів подальшого підвищення прибутковості при забезпеченні достатнього рівня ліквідності, що можна здійснити за допомогою фінансово-економічного аналізу.

Фінансовий стан будівельних організацій залежить від цілого ряду особливостей сучасного стану будівельного комплексу, як то:

- забезпеченість фінансовими ресурсами замовників будівельної продукції;
- зростання цін на будівельні матеріали, конструкції, енергетичні ресурси, транспорт та інші послуги, що призводить до подорожчання будівельних робіт та продукції;
- жорсткі умови конкуренції між будівельними організаціями;
- більш високі вимоги замовників, споживачів і постачальників, які засновані і функціонують на базі приватної власності;
- зміна структури замовлень на будівельну продукцію у зв'язку з стратегічними напрямками країни в сфері енергонезалежності;
- необхідність дотримання вимог та нормативів, які використовуються в європейських країнах та інше.

Сучасний стан підприємств будівельної галузі характеризується погравленням після кризового стану. Спостерігається зниження попиту на об'єкти, що будуються, викликане дефіцитом фінансових ресурсів в населення, погіршенням умов іпотечного кредитування банками, значною інфляцією минулих років. Зростання вартості сировини, матеріалів, енерговитрат і середньої заробітної плати по галузі призвело до того, що багато підприємств не витримують посилення конкуренції і знаходяться в кризовій ситуації.

Загальноекономічна ситуація призвела до зростання неплатежів замовників за виконані будівельні роботи, що призводить до збільшення простроченої заборгованості по заробітній платі працівникам, скорочення продуктивності праці і неможливості фінансування оновлення техніки. Це, в свою чергу, не дозволяє також проводити перепідготовку робітників, фахівців, формувати нове кадрове забезпечення.

Для забезпечення стабільного функціонування підприємств в сучасних умовах управлінському персоналу необхідно, перш за все, вміти реально оцінювати фінансовий стан як свого підприємства, так і існуючих потенційних конкурентів та постачальників.

За даними Державної служби статистики України [9] складено таблицю 1, показники якої демонструють стан будівельних підприємств за останні три роки.

Таблиця 1.
Показники будівельних підприємств [9]

Показники	2014	2015	2016
Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), млн.грн	150466,6	142871,9	169705,3
Обсяг виробленої продукції (товарів, послуг), млн.грн	155559,4	136384,5	170708
Результат від операційної діяльності, млн.грн	8639,1	-12815,6	-714,9
Витрати операційної діяльності, млн.грн	150101,9	168266,7	181765,2
Рівень рентабельності (збитковості), %	5,8	-7,6	-0,4
Кількість суб'єктів господарювання в будівництві, од.	52189	55128	50208
Підприємства, які одержали збиток у % до загальної кількості	37,3	28,9	29,8

Дослідження даних таблиці 1 вказує на тенденції росту обсягу виробленої та реалізованої продукції будівельної галузі в 2016 році. Також слід відмітити скорочення збитку від операційної діяльності на кінець операційної діяльності. Зростання витрат операційної діяльності також може підтверджувати приріст виробництва. Однак, слід звернути увагу на скорочення кількості суб'єктів господарювання в будівельній галузі – скорочення цього показника склало 8,92% порівняно з 2015 роком. Також негативним є зростання відсотків збиткових підприємств на кінець періоду – до 29,8%.

Таким чином, можна зробити висновки, що останні роки будівельний комплекс був у занепаді, але є позитивні зрушення в обсягах виробництва та реалізації. Негативним слід зазначити скорочення кількості суб'єктів, що працюють в цієї галузі, та зростання збитковості підприємств. Кризовий стан підприємств потребує постійного моніторингу та своєчасних рішень управління, що неможливо без діагностики стану підприємства та дослідження факторів, що можуть привести до банкрутства. Постає питання щодо необхідності використання антикризових стратегій та заходів.

За думкою Кулікової Л.В. [10], основними факторами, що перешкоджають подальшому розвитку будівельних підприємств, є низький рівень кваліфікації трудових ресурсів, нестабільність та відсутність якісного інформаційного забезпечення галузі, недостатнє фінансування. Перелік негативних факторів впливу слід доповнити. Безпосередньо на будівельні підприємства також впливає стан основних фондів виробничого та невиробничого призначення, велика енергомісткість виробництв та продукції, низька конкурентоздатність.

Основні фактори, що можуть впливати на діяльність підприємств та призводити до кризового стану, банкрутства, відображено на рис.1 (розроблено на підставі [11, с.115]).

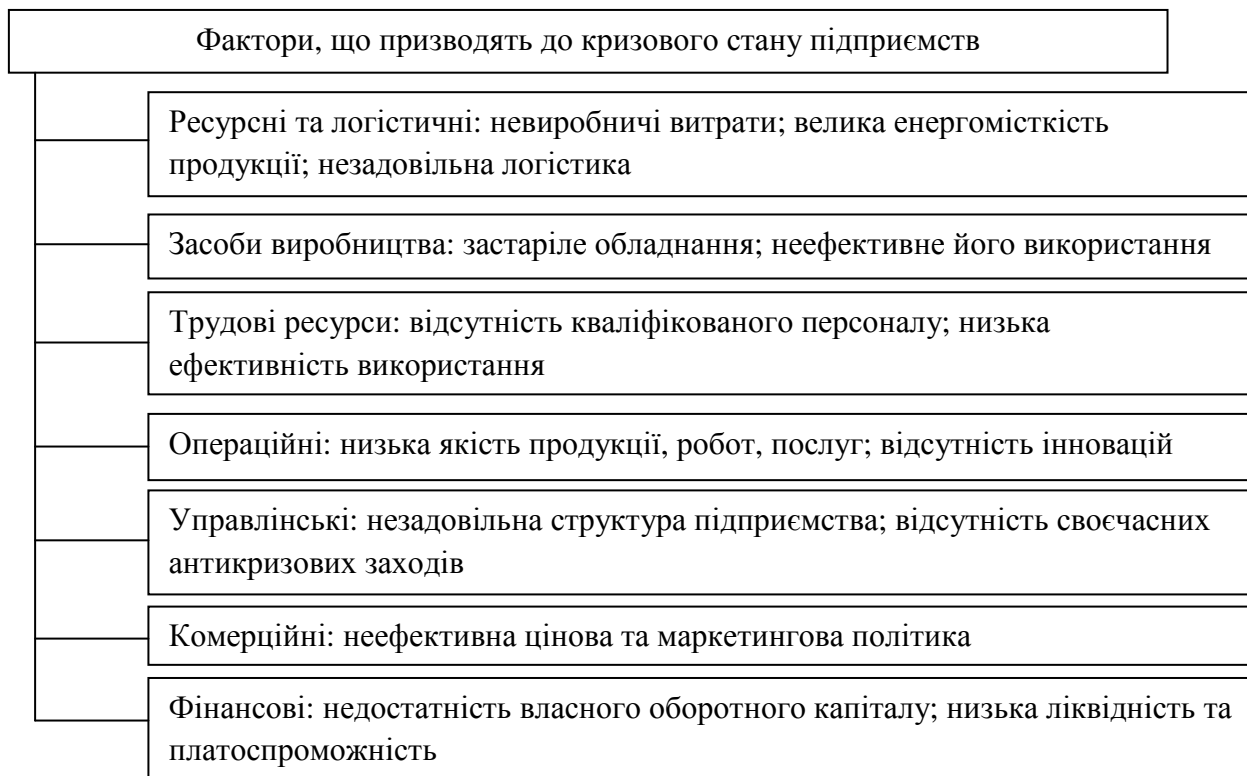

Рис. 1. Фактори, що призводять до кризового стану будівельних підприємств

Відображені на рис.1. фактори в сукупності або окремо, можуть призвести до кризового стану підприємства. Тому, головною задачею антикризового управління є ретельний моніторинг показників ефективності діяльності підприємства з метою постійної корекції планів та загальної стратегії розвитку.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Виявлено, що скорочується кількість підприємств, що працюють в будівельній галузі, скорочується дохід від операційної діяльності. Причинами слід відзначити нестабільність зовнішніх умов та недосконале управління на підприємствах. Сучасний період вимагає, щоб підприємства використовували антикризове управління не тільки при виявленні кризових явищ, а й при стабільному функціонуванні. Своєчасна діагностика є запорукою ефективного та стабільного розвитку.

Таким чином, основними факторами, що призводять до кризового стану на будівельних підприємствах, є: недосконале управління ресурсами та логістикою на підприємствах, застаріле обладнання, низька конкурентоспроможність персоналу та продукції, відсутність своєчасних антикризових заходів та економічного моніторингу.

Подальше дослідження виходу будівельних підприємств з кризи має враховувати не тільки антикризові стратегії та заходи, а й впровадження енергоефективних технологій, використання новітніх аспектів економічного розвитку.

Список літератури.

1. Коваленко О. В. Теоретичні аспекти антикризового управління підприємством / О. В. Коваленко. // Економічний вісник Донбасу. – 2009. – №1. – С. 140–143.
2. Ковальов А. І. Кризовий стан як об'єкт антикризового управління підприємством / А. І. Ковальов, С. В. Карташов // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць; за ред.: М. І. Зверькова (голов. ред.) та ін. (ISSN 2313-4569). – Одеса: Одеський національний економічний університет, 2015. – Вип. 3. – № 58. – С. 103–112.
3. Денисюк О. Г. Сутність, класифікація та причини виникнення криз у діяльності підприємства / О. Г. Денисюк, О. Ю. Дерев'яно. // Вісник ЖДТУ. – 2015. – №1. – С. 80–87.
4. Ситник Л.С. Організаційно-економічний механізм антикризового управління підприємством / С.Л. Ситник. – Донецьк : ІЕП НАН України, 2000. – 503 с
5. Ахновська І.О. Антикризове управління підприємством в умовах нестабільного економічного середовища / І. О. Ахновська // Молодий вчений. – №2 (17). – 2015. – С. 914-918.
6. Дейнека М., Силадій І. Стратегії управління підприємством в умовах кризи / М. Дейнека, І. Силадій // Економічний аналіз. – №2. – 2011. – С. 68-72.
7. Коюда О.П. Управлінське рішення в системі антикризового управління / О. П. Коюда // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – №1 (52). – 2012. – С. 153-159.
8. Мельник Т.С. Антикризова стратегія як необхідна умова ефективного антикризового управління / Т. С. Мельник // Збірник наукових праць ДЕТУТ. Серія «Економіка і управління». – №31. – 2015. – С. 237-245.
9. Статистична інформація [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
10. Кулікова Л. В. Сучасні тенденції розвитку будівельних підприємств / Л. В. Кулікова // Інвестиції: практика та досвід. - 2017. - № 8. - С. 52-55.
11. Ковалев А.И. Управление реструктуризацией предприятия. Киев: АВРИО, 2006. – 368с.

References.

1. Kovalenko O. V. (2009) "Theoretical aspects of enterprise crisis management", *Ekonomichnyj visnyk Donbasu*, vol.1, pp. 140–143.
2. Koval'ov A. I. and Kartashov S. V.(2015) "Crisis condition as an object of crisis management of the enterprise", *Visnyk sotsial'no-ekonomichnykh doslidzhen': zb. nauk. prats'; za red: M. I. Zvieriakova ta in, Odes'kyj natsional'nyj ekonomichnyj universytet*, vol. 58, pp. 103–112.
3. Denysiuk O. H. and Derev'ianko O. Yu. (2015) "Essence, classification and causes of crisis in the enterprise", *Visnyk ZhDTU*, vol.1, pp. 80–87.
4. Sytnyk L.S. (2000), *Orhanizatsijno-ekonomichnyj mekhanizm antykrizovoho upravlinnia pidpriemstvom* [Organizational and economic mechanism of enterprise crisis management], ІЕП НАН України, Donetsk, Ukraina
5. Akhnov'ska I.O. (2015), "Anticrisis management of the enterprise in an unstable economic environment", *Molodyj vchenyj*, vol. 2 (17), pp. 914-918.
6. Dejneka M. and Syladij I. (2011), "Strategies for managing an enterprise in a crisis", *Ekonomichnyj analiz*, vol.2. pp. 68-72.
7. Koiuda O.P. (2012) "Management decision in the system of crisis management", *Naukovyj visnyk Poltav'skoho universytetu ekonomiky i torhivli*, vol. 1 (52), pp. 153-159.
8. Mel'nyk T.S. (2015), "Management decision in the system of crisis management", *Zbirnyk naukovykh prats' DETUT, Seriiia «Ekonomika i upravlinnia»*, vol. 31, pp. 237-245.
9. State Statistics Service of Ukraine (2017), "Statistical information", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 15 april 2018)
10. Kulikova L. V. (2017), "Modern trends in the development of construction companies ", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 8, pp. 52-55.

11. Kovalev A.Y. (2006) *Upravlenye restrukturyzatsyej predpriyatiya* [Enterprise Restructuring Management], AVRYO, Kyev, Ukraina.

Стаття надійшла до редакції 14.05.2018 р.